שאלות ותשובות בהלכה

מהו "דין אומדנא" בדיני ממונות, והאם בית דין יכול להוציא כסף מאדם על סמך הערכה והיגיון בלבד ללא עדים?

מתוך שיעורי הרב אלחנן פרץ שליט"א בדיני ממונות, נזיקין והלכות גזילה

בית הדין מוסמך להוציא ממון על סמך אומדנא דמוכח (הערכה ודאית והגיונית לחלוטין), בתנאי שמדובר בהערכה ברורה ומבוססת ולא בהשערה קלושה של האדם הפרטי.

רבני בית המדרש פירטו את המקורות ליכולת האכיפה של הדיינים על פי הלב והשכל:

- **ראיות היסטוריות מהתורה:** בדיון הובאו ראיות מפורסמות ליכולת השפיטה על פי אומדנא: המקרה של שלמה המלך במשפט של שתי האימהות (שאמר "גזרו את הילד החי" וגילה מי האם האמיתית על פי רחמיה), וכן מהגמרא במסכת בבא בתרא (דף נח) על חכמים שציוו להכות על קברו של אב כדי לגלות למי מהבנים מגיעה הירושה.
- **הלכה למעשה בבטון וספרים:** פסק הפתחי תשובה (סוגיה הקשורה לחושן משפט סימן א) קובע שאם לאדם יש הוכחה הגיונית מובהקת (כגון שגנבו לו בטון או ספרים יקרים, ויש סימנים נסיבתיים ברורים בשטח שמובילים אל הפולש), מותר לו אפילו לעשות "עביד אינש דינא לנפשיה" (לעשות דין לעצמו) ולתפוס את הרכוש, ובית הדין יגבה לו את הממון על סמך אותה הערכה מוכחת, אף על פי שאין עדים שראו את מעשה הגנבה ישירות בעיניהם.

התשובות נערכו על פי שיעורי הרב אלחנן פרץ שליט"א ועל פי פסקים שקיבל מאת הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל ומגדולי הפוסקים, והן לעיון בלבד. אין לסמוך על האמור כאן להלכה למעשה, ובשאלה פרטית יש לפנות לרב או לבית הוראה.

הוראת המשפט

בית מדרש להכשרת דיינים ומורי הוראה

לימודי הלכה ברמה גבוהה ועיון ישיבתי מעמיק על פי גדולי הפוסקים, בראשות מורנו הרב אלחנן פרץ שליט"א, גאב"ד "חוקת משפט".

שימוש בדיני תורה בפועל ותעודת הסמכה בסיום המסלול · שיעור חושן משפט בכל יום שלישי בערב, שכונת רוממה, ירושלים

חפשו בגוגל: "בית הוראה הוראת המשפט"

סרקו את הקוד
לאתר הוראת המשפט

להרשמה ולפרטים: 02-62-60-680 · horat-hamishpat.co.il

© 2026 הוראת המשפט · כל הזכויות שמורות